

TURINYS

Leidėjo žodis	9
HIROŠIMA	15
I. BEGARSIS BLYKSNIS	19
II. UGNIS	43
III. DETALĖS TIRIAMOS	79
IV. AUGALAI GRIUVĖSIŲ FONE	111

I

BEGARSIS BLYKSNIS

1945 metų rugpjūčio 6-osios rytą, lygiai penkiolika minučių po aštuntos Japonijos laiku, tą akimirką, kai virš Hirošimos plykstelėjo atominė bomba, panelė Tošiko Sasaki, „Rytų Azijos skardos gaminių“ personalo skyriaus tarnautoja, ką tik atsisėdusi į savo darbo vietą fabriko kontoroje, pasuko galvą užkalbinti merginos prie gretimo stalo. Tuo pačiu momentu daktaras Masakadzu Fudžii sukryžiuavęs kojas taisėsi skaityti Osakos „Asahi“*, prisėdęs savo privačios ligoninės verandoje, kyšančioje virš vienos iš septynių deltinių upių, dalijančių Hirošimą; ponis Hacujo Nakamura, siuvėjo našlė, stovėjo virtuvėje prie lango ir stebėjo, kaip kaimynas griaua savo namą, nes šis atsidūrė ten, kur buvo numatyta gynybinė priešgaisrinė juosta aviacijos antskrydžio atvejui; tėvas Vilhelmas Klein-zorgė, vokiečių kunigas iš Jėzaus draugijos, vienais apatiniais prigulęs pusiausėda ant gulto trečiame, viršutiniame, savo ordino misijos namų aukšte, skaitė jėzuitų žurnalą „Stimmen

* Dienraštis „Asahi Shimbun“ (jap. 朝日新聞), leidžiamas nuo 1879 metų. (Čia ir toliau – vert. past.)

der Zeit“;* daktaras Terufumis Sasaki, jaunas chirurgas iš didelės šiuolaikinės miesto Raudonojo Kryžiaus ligoninės, ėjo ligoninės koridoriumi, rankoje laikydamas kraujo mėginį Vasermano reakcijos** tyrimui; garbusis ponas Kijošis Tanimotas, Hirošimos metodistų bažnyčios pastorius, sustojo prie turtingo žmogaus namo durų Koi, vakariniame priemiestyje, ir ruošėsi iškrauti rankinį vežimėlį, pilną daiktų, kuriuos evakavo iš miesto, nes baiminosi masinio B-29 antskrydžio, visų manymu, netrukus ištiksiančio Hirošimą. Atominė bomba nužudė šimtą tūkstančių žmonių, šie šeši atsidūrė tarp išlikusiųjų. Jie iki šiol stebisi, kodėl išgyveno, kai žuvo tiek daug kitų. Kiekvienas jų vardija aibę smulkių dalykų, atsitiktinių ar sąmoningų, – laiku žengtas žingsnis, sprendimas eiti vidun, pagautas būtent tas, o ne vėlesnis tramvajus, – kurie išgelbėjo gyvybę. Dabar kiekvienas jų žino, kad išlikdami gyvi išgyveno dešimtį gyvenimų ir matė daugiau mirties, nei kada nors manė išvysiantys. Tuo metu nė vienas jų nieko nežinojo.

Tą rytą garbusis ponas Tanimotas atsikėlė penktą valandą. Klebonijoje jis buvo vienas, nes pastaruoju metu žmona su vienu metų kūdikiu važinėjo nakčiai pas draugus į Ušidą, priemiestį į šiaurę nuo Hirošimos. Iš visų svarbių Japonijos miestų tik dviejų, Kioto ir Hirošimos, dar gausiai nelankė *B-san*, arba ponas B, kaip japonai su pagarbos ir liūdno familiarumo deriniu vadino bombonešį B-29; ponas Tanimotas, kaip ir visi jo kaimynai bei draugai, beveik blogavo nuo nerimo. Jam jau teko išgirsti nejaukiai išsamių pasakojimų

* Jėzaus draugija, arba jėzuitai, – vienuolių ordinas, 1540 m. įsteigtas šv. Ignaco Lojolos (jaunystėje, beje, buvusio kariškiu). „Stimmen der Zeit“ („Laiko balsai“) – mėnesinis jėzuitų žurnalas vokiečių kalba, leidžiamas iki šiol.

** Vasermano reakcija – serologinė reakcija sifiliui diagnozuoti.

Amerikiečių sunkieji bombonešiai B-29 bombarduoja Japonijos miestus.

apie masinius antskrydžius Kurėje, Ivakunyje, Tokujamoje ir kituose gretimuose miestuose; jis buvo tikras, kad netrukus ateis Hirošimos eilė. Praėjusią naktį miegojo prastai, nes kelis kartus kaukė sirenos, įspėdamos apie oro pavojų. Jau kelinta savaitė miestas beveik kiekvieną naktį gaudavo tokių įspėjimų, nes tuo metu bombonešiai B-29 susitelkimo vietai naudojo Bivos ežerą, esantį į šiaurės rytus nuo Hirošimos. Kad ir kur amerikiečiai planavo smogti, supertvirtovės* praskridavo virš pakrantės netoli šio miesto. Dėl dažnų įspėjimų ir

* Sunkusis bombonešis B-29 dar vadinamas „supertvirtove“ (angl. *Boeing B-29 Superfortress*).

Hirošimos panorama prieš branduolinę ataką.

užsitęsusio pono B delsimo Hirošimos gyventojai pasidarė nervingi; sklido gandas, kad amerikiečiai ruošia miestui kažką ypatinga.

Ponas Tanimotas – nedidukas, greitas kalbėti, juoktis ir verkti. Juodi jo plaukai gana ilgi, su sklastymu per vidurį; dėl virš antakių išsikišusio kaktikaulio, nedidelių ūsų, burnos ir smakro jis atrodo savotiškai, podraug senas ir jaunas – berniokiškas ir visgi išmintingas, silpnas ir vis dėlto ūmus. Juda nervingai ir greitai, bet santūriai, iš to galima numanyti, kad jis apdairus, rūpestingas žmogus. Ir būtent šias savybes jis parodė nerimastingomis dienomis prieš nukrintant bombai. Ponas Tanimotas ne tik pasirūpino, kad žmona nakvotų Ušidoje, bet ir gabeno visus kilnojamus daiktus iš savo bažnyčios Nagarekavoje, tankiai gyvenamame Hirošimos rajone,

į viskozės gamintojui priklausantį namą Koi, priemiestyje už dviejų mylių* nuo miesto centro. Viskozininkas ponas Macui atvėrė tuo metu neužimtą savo valdą daugybei draugų ir pažįstamų, kad jie galėtų evakuoti viską, ką nori, saugiu nuotoliu nuo tikėtino taikinio rajono. Ponas Tanimotas nesunkiai pats pervežė rankiniu vežimėliu kėdes, giesmynus, Biblijas, altoriaus reikmenis ir bažnyčios įrašų knygas, tačiau vargonų griežykiai ir pianinui prireikė pagalbinko. Jo draugas vardu Macuo vakar jam talkino vežant į Koi pianiną; mainais jis pažadėjo šiandien padėti ponui Macuo gabenti jo dukters mantą. Štai kodėl jis atsikėlė taip anksti.

Ponas Tanimotas pasigamino pusryčius. Jautėsi baisiai išvargęs. Vakarykštės pastangos perkraustant pianiną, bemiegė naktis, nerimo ir prasto maitinimosi savaitės, rūpesčiai dėl parapijos – viskam susidėjus, jis jautėsi vargiai pasiruošęs naujos dienos triūsui. Buvo dar vienas dalykas: ponas Tanimotas studijavo teologiją Emorio universitete Atlantoje (Džordžija, JAV), 1940 metais baigė studijas, puikiai kalbėjo angliškai, rengėsi amerikietiškais drabužiais, iki pat karo pradžios susirašinėjo su daugybe draugų amerikiečių; tarp žmonių, apsėstų šnipinėjimo baimės, jam darėsi vis nejaukiau – gal ir pats buvo jos apimtas. Jau nevienąsyk jį apklausė policija, o vos prieš keletą dienų jis išgirdo, kad vienas įtakingas pažįstamas – ponas Tanaka, anksčiau dirbęs garlaivių bendrovėje „Toyo Kisen Kaisha“ ir išėjęs į pensiją, priešiškas krikščionims, žinomas Hirošimoje dėl savo parodomosios filantropijos ir liūdnei pagarsėjęs tironija, – prišnekėjo

* Šioje knygoje atstumai matuojami myliomis, jardais, pėdomis ir coliais. 1 mylia lygi 1,61 km; 1 jardas lygus 0,91 m; 1 pėda lygi 30,48 cm; 1 colis lygus 2,54 cm. (Red. past.)

žmonėms, esą ponu Tanimotu nereikėtų pasitikėti. Kaip atsvarą šioms kalboms, kad viešai pasirodytų esąs geras japonas, ponas Tanimotas apsiėmė pirmininkauti vietinei kaimynystės bendrijai (*tonarigumi*) ir dėl šio posto prie kitų pareigų bei rūpesčių prisidėjo dar vienas – organizuoti gynybą nuo aviacijos antskrydžių maždaug dvidešimčiai šeimų.

Tą rytą dar prieš šešias ponas Tanimotas išėjo į pono Macuo namus. Ten paaiškėjo, kad jų našta bus didelė japoniška spinta (*tansu*), pilna drabužių ir buities reikmenų. Du vyrai išsiruošė į kelionę. Rytas buvo visiškai giedras ir toks šiltas, kad diena žadėjo būti nelengva. Jiems pajudėjus, po keleto minučių užkalkė oro pavojaus sirena – minutės trukmės signalas, kuris įspėjo apie artėjančius lėktuvus, bet Hirošimos žmonėms reikė tik menką pavojų, nes pasigirdavo

Viena iš judrių Hirošimos gatvių.

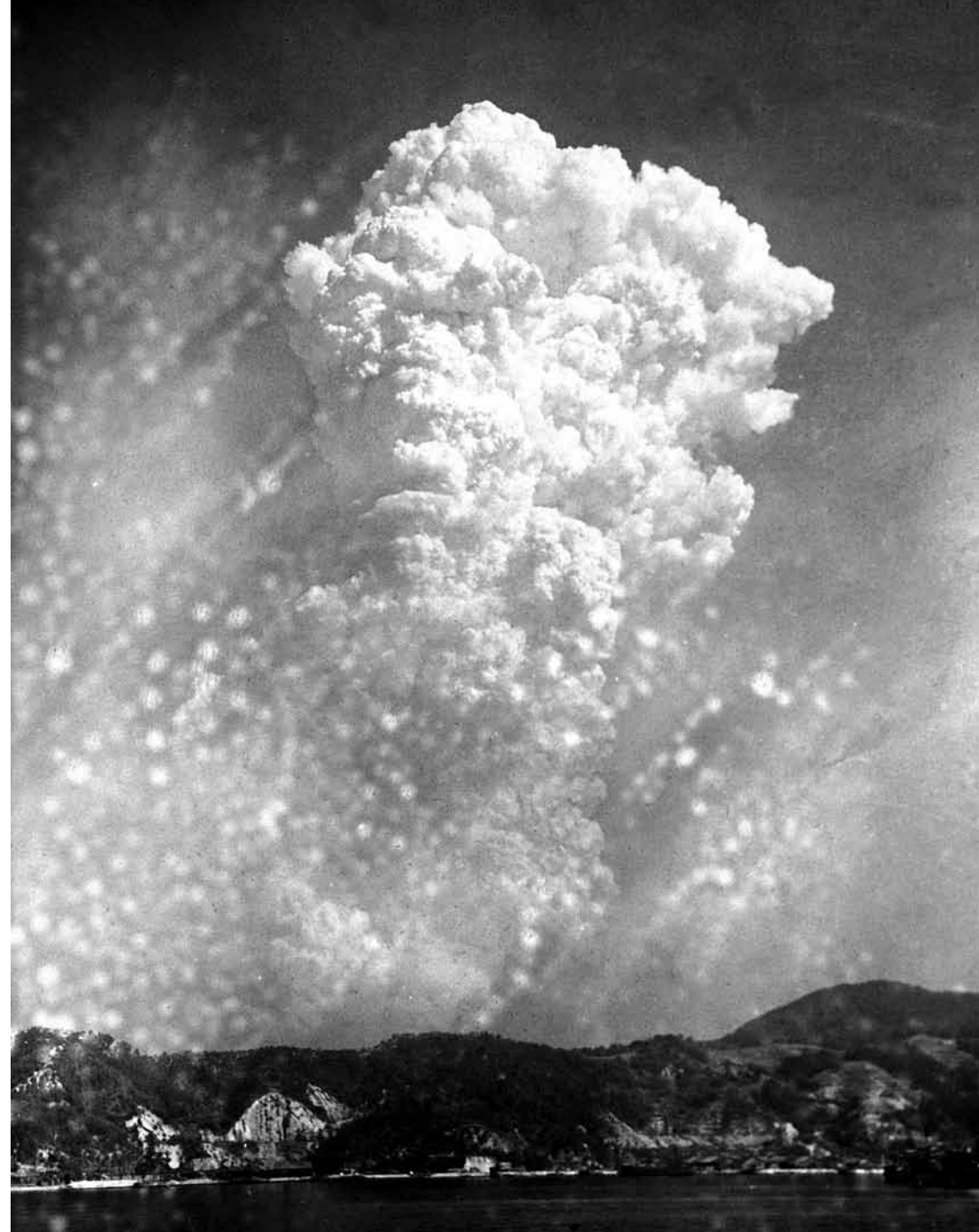
kiekvieną rytą tokiu metu, atskrendant amerikiečių meteorologiniam lėktuvui. Du vyrai traukė ir stūmė rankinį vežimėlį miesto gatvėmis. Hirošima buvo vėduoklės formos miestas, daugiausia išsidėstęs šešiose salose, suformuotose septynių deltinių upių, atsišakančių nuo Otos upės; pagrindiniuose komerciniuose ir gyvenamuosiuose Hirošimos rajonuose, užimančiuose apie keturias kvadratinės mylias miesto centre, tilpo trys ketvirtadaliai jos populiacijos, kuri dėl kelis kartus vykdytų evakuacijos programų nuo trijų šimtų aštuoniasdešimties tūkstančių, didžiausios karo metu, sumažėjo iki maždaug dviejų šimtų keturiasdešimt penkių tūkstančių. Gamyklos ir kiti gyvenamieji rajonai, arba priemiesčiai, kompaktiškai glaudėsi miesto pakraščiuose. Pietų pusėje buvo priekalkos, oro uostas ir salomis nusėta Japonijos Vidaus jūra. Iš trijų pusių deltą juosia kalnai. Pono Tanimoto ir pono Macuo kelias vedė pro prekybos centrą, kuris jau buvo pilnas žmonių, per dvi upes, link įkalnėn kylančių Koi priemiesčio gatvių ir aukštyn jomis į miesto pakraščius ir prieškalnes. Kai jiedu pradėjo tolti slėniu nuo tankiai susispietusių namų, pasigirdo signalas, atšaukiantis oro pavojų. (Japonų radiolokatorių operatoriai, aptikę tik tris lėktuvus, padarė išvadą, kad tai žvalgyba.) Stumti vežimėlį link viskozininko namų buvo nelengva, tad vyrai, įsukę pro įvažiavimą ir nuvairavę savo krovinį iki pagrindinių laiptų, stabtelėjo trumpam pailsėti. Ten, kur jie stovėjo, miestą užstojo namo sparnas. Namas, kaip ir dauguma pastatų šioje Japonijos dalyje, buvo iš medinio karkaso ir medinių sienų, laikančių sunkų čerpių stogą. Prieškambaris, prikrautas susuktos patalynės ir drabužių ryšulių, atrodė panašus į vėsų urvą, pilną storų pagalvėlių. Priešais namą, į dešinę nuo pagrindinių durų, buvo didelis dailus akmenų

sodas. Nesigirdėjo jokio lėktuvų garso. Rytas buvo tykus; vieta vėsi ir maloni.

Tuomet dangų perskrodė milžiniškas šviesos blyksnis. Ponas Tanimotas aiškiai atsimena, kad plykstelėjo iš rytų į vakarus, nuo miesto link kalvų. Atrodė lyg pliūpsnis saulės šviesos. Ir jis, ir ponas Macuo iš siaubo tuoj sureagavo – ir abu spėjo sureaguoti (nes jiedu buvo 3500 jardų, arba dvi mylios, nuo sprogimo centro). Ponas Macuo pro priekinius laiptus puolė į namus, nėrė tarp patalynės ritinių ir ten pasislėpė. Ponas Tanimotas, nubėgęs keturis ar penkis žingsnius, parkrito sode tarp dviejų didelių akmenų ir labai stipriai prispaudė prie vieno iš jų. Jis nematė, kas vyksta, nes priešais veidą buvo akmuo. Pajuto staigų spaudimą, o paskui ant jo pabiro šipuliai, lentų nuolaužos ir čerpių šukės. Jis negirdėjo jokio griausmo. (Beveik niekas Hirošimoje neprisimena, kad būtų girdėjęs kokį nors bombos sukeltą garsą. Bet žvejys savo sampane* Vidaus jūroje prie Cudzu – žmogus, su kuriuo gyveno pono Tanimoto uošvė ir svainė, – matė blyksnį ir girdėjo baisų sproginimą; jis buvo beveik dvidešimties mylių atstumu nuo Hirošimos, bet nugriaudėjo stipriau nei tada, kai bombonešiai B-29 atakavo Ivakunį, esantį vos už penkių mylių.)

Kai ponas Tanimotas išdrįso pakelti galvą, jis išvydo, kad viskozino namas sugriuvęs. Todėl pamanė, jog tiesiai ant namo nukrito bomba. Buvo sukilę tokie dulkių debesys, kad aplinkui tvyrojo tarsi prieblanda. Apimtas panikos, tą akimirksnį užmiršęs poną Macuo, atsidūrusį po griuvėsiais, jis metėsi į gatvę. Bėgdamas pastebėjo, kad betoninė valdos tvora

* Sampanas (kin. *san ban* – trys lentos) – kinų valtelė, plokščiadugnis medinis laivas.

Branduolinis sproginimas virš Hirošimos. Nuotrauka daryta maždaug 20 km nuo miesto.

nuvirtusi – į namo pusę, o ne nuo jo. Atsidūręs gatvėje, pirmiausia išvydo būrį kareivių, kurie anksčiau, rengdami vieną iš tūkstančių blindazų, rausė priešais esančios kalvos šlaitą, – matyt, japonai ketino juose priešintis įsiveržimui, kalva po kalvos, gyvybė po gyvybės; dabar šie kareiviai lindo iš angos, kur turėjo būti saugūs, o per jų galvas, krūtines ir nugaras tekėjo kraujas. Jie buvo tylūs ir apsvaigę.

Po pakibusiu dulkių debesiu diena vis labiau tamsėjo.

Tos dienos, kai buvo numesta bomba, išvakarėse, beveik vidurnaktį, miesto radijo stoties diktorius pranešė, kad prie pietinės Honšiū salos dalies artėja apie du šimtai bombonešių B-29, ir patarė Hirošimos gyventojams evakuotis į jiems skirtus „saugius rajonus“. Ponia Hacujo Nakamura, siuvėjo našlė, gyvenanti miesto dalyje, kuri vadinama Noboričio, ir seniai įpratusi daryti kaip liepiama, pakėlė iš patalo tris savo vaikus: dešimties metų berniuką Tošio, aštuonerių metų mergaitę Jaeko ir penkiametę Mieko, aprenė juos ir išsivedė į karinį rajoną, vadinamą Rytų mokomuoju lauku, esantį miesto pakraštyje iš šiaurės rytų pusės. Ten, išvyniojusi keletą demblių, suguldė ant jų vaikus. Jie miegojo maždaug iki antros valandos, kol pažadino virš Hirošimos skrendančių lėktuvų gausmas. Vos tik lėktuvai praskrido, ponია Nakamura su vaikais patraukė atgal. Jie pasiekė namus šiek tiek po pusės trečios. Ji tučtuojau įjungė radiją ir nusiminė, nes kaip tik buvo perduodamas naujas įspėjimas apie antskrydį. Pažvelgusi į vaikus ir matydama, kokie jie išvargę, prisiminusi, kiek kartu per pastarąsias savaites visai bergždžiai keliauta į Rytų mokomąjį lauką, ponია Nakamura, nepaisydama per radiją transliuojamų nurodymų, nusprendė, jog nebeįstengs ir vėl leistis į kelią. Suguldžiusi vaikus miegoti, trečią valandą atsigulė pati

ir iškart užmigo – taip kietai, kad vėliau praskridus lėktuvams nepabudo nuo jų skleidžiamo garso.

Apie septintą valandą pažadino sirena. Moteris atsikėlė, greitomis apsirengė ir nuskubėjo į namus pas poną Nakamotą, vadovaujantį jų kaimynystės bendrijai, pasiklausti, ką jai daryti. Jis nurodė likti namie, nebent pasigirstų skubusis įspėjimas – ilgas trūkčiojantis sirenos kauksmas. Grįžusi į namus, ponია Nakamura virtuvėje uždegė viryklę, pastatė virti ryžius ir atsisėdo paskaityti to ryto Hirošimos „Chugoku“.* Jos palengvėjimui, aštuntą valandą pasigirdo atšaukiamo oro pavojaus signalas.** Ji išgirdo, kad subruzdavo vaikai, todėl nuėjusi padalijo visiems po saują žemės riešutų ir liepė dar nesikelti, nes nuo naktinio vaikščiojimo jie pavargę. Tikėjosi, kad vaikai vėl užmigs, bet kaimynas iš namo, stovinčio tiesiai į pietus, pradėjo kelti baisų triukšmą: kalė, skaldė, plėšė ir laužė sienas. Prefektūros valdžia, kuri buvo įsitikinusi, kaip ir visi Hirošimoje, kad netrukus miestas bus atakuojamas, ėmė grasinimais ir įspėjimais spausti, kad būtų užbaigtos plačios priešgaisrinės juostos: ji tikėjosi, jog jos išvien su upėmis padės lokalizuoti gaisrus, jei jų kiltų po galimo padegamojo antskrydžio; tad kaimynas nenoriai aukojo savo namus dėl miesto saugumo. Kaip tik vakar prefektūra paskelbė nurodymą, jog visos tvirtos vidurinių mokyklų moksleivės po keletą dienų talkintų ištuštinant šias juostas, todėl, atšaukus oro pavojų, jos netrukus kibo į darbą.

* Čiūgoku regiono dienraštis „Chugoku Shimbun“ (jap. 中国新聞), leidžiamas nuo 1892 metų. Šį regioną sudaro penkios prefektūros, tarp jų Hirošimos prefektūra. Prefektūra – didžiausias Japonijos administracinis teritorinis vienetas.

** Įspėjimo apie oro pavojų sistemoje apie atšaukiamą oro pavojų (angl. *all-clear*) pranešama tolygiu, nepertraukiamu vienodo tono signalu. Įspėjimas apie oro pavojų yra kintamo stiprumo ir tono.

Sprogimo sugriauti miesto statiniai.

Ponia Nakamura grįžo į virtuvę, pažiūrėjo ryžius ir ėmė stebėti kaimyną. Pradžioje pyktelėjo, kad jis kelia tiek triukšmo, bet paskui jai pagailo beveik iki ašarų. Ši emocija buvo nukreipta konkrečiai į kaimyną – juk jis griauna savo namus, lenta po lentos, tuo metu, kai tiek daug kitko neišvengiamai sugriauta, bet neabejotinai ji jautė ir bendresnę gailę – visiems aplink, jau nekalbant apie save pačią. Jai nebuvo lengva. Jos vyras Isava išėjo į kariuomenę tuoj po to, kai gimė Mieko, ir ilgą laiką nei iš jo, nei apie jį nebuvo nieko girdėti, kol 1942 metų kovo 5 dieną gavo penkių žodžių telegramą: „Isava žuvo Singapūre garbinga mirtimi.“ Vėliau sužinojo, kad vyras mirė vasario 15-ąją – tą dieną, kai krito Singapūras, ir kad jis buvo kapralas. Jos vyro būta ne

itin klestinčio siuvėjo, o vienintelis jo kapitalas buvo „San-koku“ siuvimo mašina. Po jo mirties, kai šeima nebegaudavo jo atlyginimo, ponia Nakamura išsitraukė siuvimo mašiną ir pati ėmėsi užsakymų – nuo tada siūdama išlaikė savo vaikus, nors ir vargingai.

Poniai Nakamurai stovint ir stebint kaimyną, staiga viskas aplink plykstelėjo baltai – tokio baltumo ji dar niekad nematė.

Nepastebėjo, kas nutiko kaimynui: iš motiniško instinkto tuojau puolė link vaikų. Spėjus žengti vos vieną žingsnį (namas buvo 1350 jardų, arba trys ketvirtadaliai mylios, nuo sprogimo centro), ją pačiupo kažkokia jėga, ir ji skriete nuskriejo per miegui skirtą paaukštinimą į kitą kambarį, o jai iš paskos – namo nuolaužos.

Kai atsidūrė ant grindų, aplink ją krito medinės sijos, pasipylė čerpių liūtis; viskas aptemo, nes ją palaidojo užgriuvusios nuolaužos. Tačiau negiliai – ji pasikėlė ir išsilaisvino. Tada išgirdo vaiko verkumą: „Mama, padėk man!“ – ir pamatė jaunėlę, penkiametę Mieko, kuri, užversta iki krūtinės, negalėjo pajudėti. Ponia Nakamura ėmė karštligiškai skintis kelią mažosios link, o kitų savo vaikų nei matė, nei girdėjo.

Dienomis prieš pat bombos sprogimą daktaras Masakazu Fudžii, klestintis, linkęs mėgautis gyvenimu ir tuo metu ne per labiausiai užimtas, leisdavo sau prabangą pamiegoti iki devintos ar pusės dešimtos, bet, laimei, tą rytą, kai buvo numesta bomba, jam reikėjo atsikelti anksti, kad išlydėtų svečių į traukinį. Jis pakilo šeštą ir po pusvalandžio nuėjo su draugu iki stoties, esančios visai netoli, kitapus dviejų upių. Namu jis sugrįžo septintą – kaip tik tada, kai pasigirdo įspėjamasis sirenos gausmas. Pavalgė pusryčius, nusirengė iki apatinių, nes rytas jau darėsi karštas, ir išėjo į verandą paskaityti laikraščio. Ši veranda – tiksliau, visas pastatas – išsiskyrė savotiška konstrukcija. Daktaras Fudžii buvo specifiškai japoniškos įstaigos – privačios vieno gydytojo ligoninės – savininkas. Šiame prie pat Kio upės ir to paties pavadinimo tilto pūpsančiame statinyje, išsikišusiame virš jos vandens, tilpo trisdešimt palatų trisdešimčiai pacientų

ir jų giminaičiams: mat pagal japonų paprotį, kai susirgęs žmogus guldomas į ligoninę, ten su juo apsigyvena vienas ar daugiau šeimos narių, kad jam gamintų, jį maudytų ir masažuotų, kad jam skaitytų ir nepaliaujamai gaubtų šeimyniška atjauta, nes be to japonų pacientas jaustųsi tikrai apgailėtinais. Daktaras Fudžii neturėjo lovų pacientams – tik šiaudinius demblius. Tačiau turėjo visokios šiuolaikiškos įrangos: rentgeno aparatą, diatermijos aparatą*, taip pat gerai įrengtą ir plytelėmis iškljuotą laboratoriją. Statinys dviem trečdaliais rėmėsi į sausumą, o trečdalis laikėsi ant polių virš patvinstančių Kio upės vandens. Ši iškyša – pastato dalis, kurioje gyveno daktaras Fudžii, – atrodė savotiškai, bet vasarą čia buvo vėsu, o nuo verandos, išeinančios į priešingą pusę nuo miesto centro, vėrėsi atgaivą teikiantis vaizdas į upę su besisūpuojančiomis iškylų valtėmis. Retsykiais daktarui Fudžii buvo tekę patirti nerimo akimirku, kai Otos upė ir jos žiočių atšakos patvindavo, bet poliai, matyt, buvo pakankamai tvirti ir namas visuomet atsilaikydavo.

Daktaras Fudžii buvo palyginti dykas jau maždaug mėnesį, nes liepą, kai ėmė mažėti nepaliestų Japonijos miestų ir vis labiau panašėjo, jog neišvengiamu taikiniu taps Hirošima, jis pradėjo atsisakyti naujų pacientų ta dingstimi, kad padegamojo antskrydžio atveju nesugebėtų jų evakuoti. Dabar pasiliko tik du pacientai: moteris iš Jano sužeistu petimi ir sveikstantis dvidešimt penkerių metų vyras, patyręs nudegimų plieno fabrike netoli Hirošimos, kai šis nukentėjo per bombardavimą. Daktaras Fudžii samdė šešias slaugytojas rūpintis pacientais. Jo artimieji buvo saugūs: žmona ir vienas

* Diatermija – organizmo giliųjų audinių ir organų gydomasis šildymas kintamąja didelio stiprumo aukštojo dažnio elektros srove.

I. Begarsis blyksnis

naujienas, nes ten gyveno jo žmona. Staiga išvydo blyksnį. Jam – daktaras žiūrėjo į laikraštį atsisukęs nugara į miesto centrą – blyksnis atrodė blizgiai geltonas. Krūptelėjęs stojosi ant kojų. Tuo momentu ligoninė jam už nugaros pasviro (jis buvo 1550 jardų atstumu nuo sprogimo centro) ir su baisiu triukšmu nuvirto į upę. Besistojantį gydytoją bloškė pirmyn, apsuko ir apvertė; jį trankė ir spaudė; jis prarado orientaciją, nes viskas vyko labai greitai; pasijuto esąs vandenyje.

Vos spėjęs pagalvoti apie mirtį, daktaras Fudžii suvokė, kad yra gyvas, tvirtai suspaustas per krūtinę dviejų ilgų V forma sukryžiuotų rąstų, lyg tarp dviejų didžiulių valgymo lazdelių pakibęs kąsnis, laikomas stacioniai taip, kad nepajėgia judėti, per stebuklą virš vandens kyšančia galva ir panirusiu liemeniu bei kojomis. Visur aplink beprotišku kratiniu plūduriavo ligoninės liekanos – subyrėję sienojai ir medžiagos skausmui malšinti. Baisiai skaudėjo kairį petį. Prapuolė akiniai.

sūnus gyveno prie Osakos, o kitas sūnus bei dvi dukros – kaimo vietovėje Kiūšiū saloje. Drauge su daktaru gyveno jo dukterėčia, tarnaitė ir tarnas. Jis visai nesijaudino dėl sumažėjusių darbų, nes turėjo pasitaupęs pinigų. Sulaukęs penkiasdešimties, buvo sveikas ir ramus, mėgo draugiją. Jam patiko leisti vakarus siurbčiojant su draugais viskį, visada saikingai ir tik dėl pokalbio. Prieš karą jis mėgo rūšis, importuojamas iš Škotijos ir Amerikos; dabar buvo visiškai patenkintas geriausiu japonų viskio prekių ženklu „Suntory“.

Nusirengęs iki baltinių, daktaras Fudžii atsisėdo sukryžiuavęs kojas ant švaraus demblio verandoje ir užsidėjęs akinius ėmė skaityti Osakos „Asahi“. Jis mėgo paskaityti Osakos

Sprogimo rytą tėvas Vilhelmas Kleinzorgė, priklausantis Jėzaus draugijai, buvo gana netvirtos būklės. Jo nestiprino japoniškas karo meto maistas, be to, būdamas užsienietis, jautė įtampą, nes Japonija darėsi vis labiau ksenofobiška; net vokiečiai po Tėvynės pralaimėjimo tapo nemėgstami. Tėvas Kleinzorgė, sulaukęs trisdešimt aštuonerių, atrodė lyg per greitai išstypęs berniukas: liesas veidas, išsikišęs Adomo obuolys, įdubusi krūtinė, tabaluojančios rankos, didelės pėdos. Vaikščiojo nerangiai, kiek palinkęs į priekį. Jis visą laiką jautė nuovargį. Maža to, kaip ir kitas kunigas, tėvas Cyslikas, dvi dienas kentė gana skausmingą ūmų viduriavimą – dėl to jiedu kaltino pupeles ir juodą davinio duoną, kuria buvo priversti maitintis. Kiti du kunigai, vyresnysis tėvas

Lasalas ir tėvas Šiferis*, tada gyvenę misijos namuose Noboričio rajone, šios negandos laimingai išvengė.

Tą rytą, kai buvo numesta bomba, tėvas Kleinzorgė pabudo apie šeštą ir po pusvalandžio, šiek tiek susivėlinęs dėl savo negalavimo, pradėjo skaityti šv. Mišias misijos koplyčioje – mažame mediniame japoniško stiliaus statinyje be klauptų. Čia tikintieji klaupėsi ant grindų, išklotų šiaudiniaus dembliais (kaip įprasta Japonijoje), priešais altorių, puoštą nuostabiais šilkais, žalvariu, sidabru ir prabangiai siuvinėtu audeklu. Šį pirmadienio rytą pamaldose dalyvavo tik ponas Takemotas, teologijos studentas, gyvenantis misijos namuose; ponas Fukai, vyskupijos sekretorius; ponia Murata, misijos namuose šeiminkaujanti pamaldi krikščionė; ir likusieji misijos kunigai. Po šv. Mišių, tėvui Kleinzorgei kalbant padėkos maldas, užkalkė sirena. Jis nutraukė pamaldas, o misijos gyventojai nuėjo per vienuolyno teritoriją į didesnį pastatą. Ten, savo kambarielyje pirmame aukšte, į dešinę nuo laukų durų, tėvas Kleinzorgė persirengė kario uniforma, kurią įsigijo tuomet, kai mokytojavo Roko vidurinėje mokykloje Kobės mieste, ir apsilankė per oro pavojų.

Išgirdęs pavojaus signalą, tėvas Kleinzorgė visada išeidavo laukan ir peržvelgdavo dangų. Šįsyk jis nudžiugo išvydęs tik vieną meteorologinį lėktuvą, kuris kasryt maždaug tokiu metu praskrisdavo virš Hirošimos. Patenkintas, kad nieko bloga neįvyks, grįžo vidun ir sėdo pusryčiauti su kitais tėvais. Pusryčiams gavo kavos pakaitalo ir duonos davinį, kuris dabartinėmis aplinkybėmis jam buvo ypač atstumiantis. Tėvai kurį laiką pasėdėjo šnekučiuodamiesi, kol aštuntą valandą išgirdo

* Wilhelm Kleinsorge, S. J. (1906–1977), Hubert Cieslik, S. J. (1914–1988), Hugo M. Enomiya-LaSalle, S. J. (1898–1990), 1935 m. Japonijos jėzuitų provincijoje paskirtas misijos vyresniuojū, ir Hubert F. Schiffer, S. J. (1915–1982).

signalą, atšaukiantį oro pavojų. Tuomet išsiskirstė į skirtingas pastato dalis. Tėvas Šiferis, pasitraukęs į savo kambarį, atsisėdo rašyti. Tėvas Cyslikas savo kambarielyje įsitaisė ant kėdės tiesiu atlošu ir pradėjo skaityti, prispaudęs prie pilvo pagalvę, kad sumažintų skausmą. Vyresnysis tėvas Lasalas mąstydamas stovėjo prie savo kambario lango. Tėvas Kleinzorgė užlipo į kambarį trečiame aukšte, nusirengė iki apatinių drabužių ir prigulė ant gulto, išsitiesęs ant dešinio šono, paskaitė žurnalo „Stimmen der Zeit“.

Po siaubingo blyksnio – kuris, kaip vėliau suvokė tėvas Kleinzorgė, priminė kažką skaityto vaikystėje apie didelio meteorito susidūrimą su Žeme – jam užteko laiko (nes buvo 1400 jardų atstumu nuo sprogimo centro) pagalvoti viena: tiesiai ant mūsų nukrito bomba. Po to kelioms sekundėms ar minutėms prarado nuovoką.

Tėvas Kleinzorgė taip ir nesuprato, kaip ištrūko iš namo laukan. Kiti dalykai, kurie pasiekė jo sąmonę: kad jis klaidžioja po misijos daržą vienais apatiniais ir iš negilių įpjovimų kairiame šone šiek tiek kraujuoja; kad sugriuvę visi aplinkiniai pastatai, išskyrus jėzuitų misijos namus, kuriuos jau seniai sutvirtino, ir ne sykį, vienuolis Groperis, išsibaginęs žemės drebėjimų; kad diena aptemo, o šeiminkė ponia Murata netoliese vis šūkcioja: „*Shu Jesusu, awaremi tamai!* Mūsų Viešpatie Jėzau, pasigailėk mūsų!“

Daktaras Terufumis Sasaki, Raudonojo Kryžiaus ligoninės chirurgas, važiuodamas traukiniu į Hirošimą iš kaimo vietovės, kur gyveno su motina, mąstė apie nemalonų košmarą, kurį susapnavo praėjusią naktį. Jo motinos namai buvo Mukaiharoje, už trisdešimties mylių nuo miesto, ir pasiekti ligoninę – traukiniu, o paskui tramvajumi – jam užtrukdavo

Laikina ligoninė, įrengta Hirošimos pradinės mokyklos pastato griuvėsiuose.

dvi valandas. Visą naktį neramiai miegojęs, jis pabudo valanda anksčiau nei įprastai, jautėsi vangus ir šiek tiek karščiavo, tad svarstė, ar apskritai vykti į ligoninę; pareigos jausmas pagaliau privertė važiuoti, todėl jis įsėdo į ankstesnę traukinį nei tas, kuriuo dažniausiai keliaudavo rytais. Sapnas daktarą Sasaki ypač išgąsdino, nes labai glaudžiai siejosi, bent iš pirmo žvilgsnio, su nerimą keliančia tikrove. Jam buvo vos dvidešimt penkeri ir jis ką tik baigė studijas Rytų medicinos universitete

Kinijoje, Cingtao mieste. Buvo šiek tiek idealistas ir labai sielojosi dėl to, kad miestelyje, kur gyvena jo motina, stinga tinkamo medicininio aptarnavimo. Visai savarankiškai, be leidimo, vakarais jis pradėjo lankyti keletą ligonių – po aštuonių darbo valandų ligoninėje ir keturių valandų kelionės į darbą ir atgal. O neseniai sužinojo, kad už medicinos praktiką be leidimo griežtai baudžiama; kolega gydytojas, kurio apie tai pasiteiravo, rimtai jį išbarė. Vis dėlto jis ir toliau tęsė savo praktiką. Jam prisisapnavo, kad lankant vieną kaimo pacientą į kambarį įsiveržė policija ir gydytojas, su kuriuo jis tarėsi, pačiuopę ištempė jį lauk ir žiauriai sumušė. Važiuodamas traukiniu, jis bemaž apsisprendė atsisakyti praktikos Mukaiharoje, nes jautė, kad bus neįmanoma gauti leidimo – valdžia nuspręs, jog tai nesiderina su jo pareigomis Raudonojo Kryžiaus ligoninėje.

Galinėje stotyje daktaras Sasaki tuojau pagavo tramvajų. (Vėliau jis apskaičiavo, kad jei būtų važiuavęs įprastu rytiniu traukiniu ir jei būtų tekę, kaip dažnai nutikdavo, keletą minučių palūkėti tramvajaus, sprogimo metu būtų atsidūręs arti epicentro ir tikriausiai būtų pražuvęs.) Jis atvyko į ligoninę be dvidešimt aštuntą ir prisistatė vyriausiajam chirurgui. Po keleto minučių nuėjo į palatą pirmame aukšte paimti pacientui iš venos kraujo Vasermano reakcijos testui. Laboratorija su inkubatoriais šiam tyrimui buvo trečiame aukšte. Su kraujo mėginiu kairėje rankoje daktaras Sasaki pagrindiniu koridoriu patraukė link laiptų – šiek tiek išsiblaškęs, kaip ir visą tą rytą, tikriausiai dėl sapno ir neramios nakties. Jam per žingsnį aplenkus atvirą langą, tarsi milžiniškas fotoaparato blyksnis koridorių nutvieskė bombos šviesa. Jis staigiai priklaupė ant vieno kelio ir tarė sau, kaip tartų tik japonas: „Sasaki, *gam-bare!* Būk narsus, nepasiduok!“ Kaip tik tada (pastatas buvo

1650 jardų nuo sprogimo centro) ligoninę sudrebino sprogimo banga. Nuo veido nulėkė akiniai; mėgintuvėlis su krauju sudužo atsitrenkęs į sieną; japoniškos šlepetės iščiuožė iš po kojų, bet kitais atžvilgiais, sėkmingai atsidūręs toje vietoje, jis nenukentėjo.

Šūktelėjęs vyriausiojo chirurgo vardą, daktaras Sasakis nuskubėjo į jo kabinetą ir rado jį baisiai supjaustytą stiklu. Ligoninėje tvyrojo siaubinga sumaištis: sunkios pertvaros ir lubos nukritusios ant pacientų, lovos apvirtusios, sudužę langai supjaustė žmones, sienos ir grindys aptaškytos krauju, visur mėtosi instrumentai, daugelis pacientų laksto klykdami, dar daugiau jų guli negyvi. (Kolega, dirbęs laboratorijoje, į kuriąėjo daktaras Sasakis, žuvo; daktaro Sasakio pacientas, ką tik jo paliktas ir prieš kelias akimirkas baisiausiai bijojęs sifilio, irgi nebegyvas.) Daktaras Sasakis suprato, kad jis vienintelis iš ligoninės gydytojų liko nesužeistas.

Manydamas, kad priešas pataikė tik į šį pastatą, daktaras Sasakis susirado tvarsčių ir ėmėsi tvarstyti žaizdas esantiesiems ligoninėje; tuo tarpu lauke Raudonojo Kryžiaus ligoninės link netvirtais žingsniais suko sužaloti ir mirštantys miestiečiai iš visos Hirošimos – prasidėjo antplūdis, privertęs daktarą Sasaki užmiršti asmeninį nakties košmarą ilgam, labai ilgam.

Tą dieną, kai nukrito bomba, panelė Tošiko Sasaki, „Rytų Azijos skardos gaminių“ tarnautoja, visai nesusijusi su daktaru Sasakiu, atsikėlė trečią valandą paryčiais, nes namie atsirado daug papildomo darbo. Vakar vienuolikos mėnesių jos broliukui Akio rimtai sunegalavo pilvelis; motina, nuvežusi jį į Tamuros vaikų ligoninę, pasiliko kartu su juo. Panelė Sasaki, kuriai tuomet buvo apie dvidešimt metų, turėjo

išvirti pusryčius tėvui, broliui, seseriai ir sau; be to, paruošti motinai ir broliukui valgio visai dienai, kad tėvas, dirbantis fabrike, gaminančiame guminius ausų kištukus artileristams, pakeliui į darbą jiems užneštų, nes ligoninė dėl karo neįstengė aprūpinti pacientų maistu. Kai ji baigė gaminti ir išplovusi padėjo į vietą virtuvės reikmenis, buvo jau beveik septinta valanda. Jų šeima gyveno Koi, vakariniame Hirošimos priemiestyje, ir nukeliauti į fabriką, esantį miesto dalyje, vadinamoje Kanonmačiu, jai užtrukdavo keturiasdešimt penkias minutes. „Rytų Azijos skardos gaminiuose“ ji buvo atsakinga už darbuotojų apskaitą. Septintą valandą ji išvyko iš Koi ir pasiekusi fabriką iškart nuėjo su kitomis personalo skyriaus merginomis į aktų salę. Vakar puolęs po traukiniu nusižudė žymus vietinis jūrininkas iš karinio jūrų laivyno, buvęs jų darbuotojas, – pakankamai garbinga mirtis, kad būtų surengta atsisveikinimo ceremonija. Tai turėjo vykti tą rytą fabrike dešimtą valandą, o panelė Sasaki talkino ruošiant sueigai didžiąją salę. Šis darbas užtruko apie dvidešimt minučių.

Panelė Sasaki grįžo į savo kabinetą ir atsisėdo prie stalo. Jos darbo vieta buvo gana toli nuo langų, esančių iš kairės, o jai už nugaros stovėjo pora aukštų knygų spintų – čia tilpo visos knygos iš fabriko bibliotekos, kurią sukaupė personalo skyrius.

Panelė Sasaki įsitaisė prie darbo stalo, kai ką padėjo į stalčių ir pastumdė popierius. Pamanė, kad, prieš pradėdama pildyti naujų, atleistų ir išėjusių į armiją darbuotojų sąrašus, minutėlę šnektelės su dešinėje sėdinčia mergina. Vos tik pasuko galvą į priešingą pusę nuo langų, kambarį nutvieskė akinama šviesa. Paralyžiuota baimės, akimirksnį ji sustingo kėdėje (fabrikas buvo 1600 jardų nuo sprogimo centro).

Viskas ėmė griūti ir panelė Sasaki prarado sąmonę. Staiga nukrito lubos, į šipulius subyrėjo medinės kito aukšto grindys, žmonės iš ten garmėjo žemyn, virš jų įgriuvo stogas; tačiau, pirmiausia ir svarbiausia, pasviro knygų spintos, stovėjusios tiesiai jai už nugaros, ir ją parbloškė išbyrėjęs jų turinys, pakliuvusi po ją, lūžo baisiai iškreipta kairė koja. Ten, skardos gaminių fabrike, pirmąją atominio amžiaus akimirką žmogus buvo sutraiškytas knygų.

Suniokota šventykla.

II

UGNIS

Tuoj po sprogimo, karštligiškai išbėgęs iš Macui valdos ir su nuostaba pažvelgęs į kruvinus kareivius prie blindazo, kuri jie prieš tai kasė, garbusis ponas Kijošis Tanimotas iš atjautos šoko padėti senyvai moteriai. Ji ėjo it apsvaigusi, kaire ranka laikėsi už galvos, dešine prilaikydama trejų ar ketverių metų berniuką, kurį nešė ant nugaros, ir šaukė: „Aš sužeista! Aš sužeista! Aš sužeista!“ Ponas Tanimotas perkėlė vaiką sau ant nugaros ir paėmęs moterį už rankos ėmė vesti gatve, aptemdyta, kaip atrodė, virš šios vietos susidariusio dulkių stulpo. Jis nuvedė moteriškę į netoliese esančią mokyklą, kurią anksčiau buvo paskirta kritiniu atveju naudoti kaip laikinąją ligoninę. Šitaip ja rūpindamasis, ponas Tanimotas kaipmat atsikratė baimės. Jis labai nustebo, mokykloje išvydęs visur ant grindų pažirusius stiklus ir penkiasdešimt ar šešiasdešimt sužeistų žmonių, jau laukiančių medikų pagalbos. Jis ėmė galvoti, kad nors aidėjo atšaukiamo oro pavojaus signalas ir nebuvo girdėti jokių lėktuvų, tikriausiai buvo numesta keletas bombų. Prisiminęs, kad viskozininke sode yra kauburys, nuo kurio galima apžvelgti visą Koi priemiestį, o kartu ir visą Hirošimą, tekinas pasileido atgal.